

Чорнобай Віра Георгіївна,

ORCID ID: 0000-0003-2661-8936

старший викладач кафедри філології

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

**МУЛЬТИМЕДІЙНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ
НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ В ДДАЕУ****MULTIMEDIA TOOLS FOR TEACHING ENGLISH
IN PRACTICAL CLASSES AT DDAEU**

У провідних країнах світу активно впроваджують мультимедійні системи та технології в освітній процес на всіх його рівнях, оскільки мультимедійні й інтерактивні можливості інформаційно-комунікаційних технологій дають змогу ефективно втілювати основні принципи лінгводидактики: творча активність, самостійність, діяльнісний характер навчання, спрямованість на конкретну особу. Сучасному викладачу іноземної мови в ДДАЕУ вже недостатньо просто мати глибокі предметні знання, володіти практичними вміннями та навичками. Йому/їй потрібно творчо застосовувати отримані знання в нестандартних і змінних умовах, проявляти вміння конструктивно організувати та планувати педагогічний процес, враховуючи можливість використання інтерактивних технологій навчання та мультимедійних засобів. У процесі вивчення та опанування фаховою іноземною мовою відбувається формування здатності здобувачів всіх ланок вищої освіти здійснювати ефективну комунікацію і працювати з іншомовною інформацією, яка пропонується у класичному вигляді, так і інтерактивні технології, що забезпечує їм беззаперечні переваги в майбутній професійній діяльності. Сучасні інформаційні комунікаційні технології внесли істотні зміни в теорію і практику фахової мовної освіти. Інформаційні технології навчання означають процеси нагромадження, обробки, подання і використання інформації за допомогою електронних засобів. Сутність інформатизації освіти нині розглядають як створення передумов для вільного доступу до значних обсягів актуальної інформації, що міститься у базах даних, базах знань, електронних архівах, довідниках та енциклопедіях. Суспільство, орієнтоване на власний розвиток і майбутнє, має усвідомити широкі можливості, які надають сучасні інформаційні технології, та оволодіти ефективними способами їх застосування, особливо у сфері вищої освіти. Запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіті, є обов'язковою передумовою формування інформаційного суспільства у широкому розумінні, спроможному опанувати та застосовувати на практиці набуті знання та навички.

Ключові слова: практичні вміння та навички, мовні навички майбутніх фахівців, інтерактивні технології, комунікація.

In the most developed countries of the world, intensive implementation of multimedia systems and technologies into the educational process of all levels of education is carried out, because the multimedia and interactive properties of information communication technologies allow implementing the basic principles of linguodidactics: creative activity, independence, active nature of learning, focus on a specific person. It is no longer enough for a modern foreign language teacher at DSAEU to simply have deep subject knowledge and possess practical skills and abilities. He/she needs to creatively use the acquired knowledge in a non-standard changing situation, to show constructiveness in the organization and planning of the pedagogical process, taking into account the possibility of using interactive learning technologies, as well as multimedia tools. In the process of studying and mastering a professional foreign language, the ability of applicants of all levels of higher education to effectively communicate and work with foreign language information, which is offered in both classical form and interactive technologies, is formed, which provides them with undeniable advantages in their future professional activities. Modern information and communication technologies have brought significant changes to the theory and practice of professional language education. Information technologies of education mean the processes of accumulation, processing, presentation and use of information using electronic means. Thus, the essence of informatization of education is currently defined as the creation of conditions for free access to larger volumes of active information in databases, knowledge bases, electronic archives, directories, encyclopedias. A society that cares about its future must realize the enormous opportunities brought by new information technologies and learn to competently apply them, primarily in higher education. The introduction of information and communication technologies in education is a mandatory prerequisite for the formation of an information society in a broad sense, capable of mastering and applying in practice the acquired knowledge and skills.

Key words: practical skills and abilities, language skills of future specialists, interactive technologies, communication.

Постановка проблеми. Сучасна система освіти дає право викладачу іноземної мови вільно вибирати засоби навчання та впроваджувати в навчальний процес нові інформаційні технології, а не користуватись лише одним певним підручником. Проте саме велике різноманіття мультимедійних засобів ускладнює зосередження на конкретному навчальному матеріалі, а також складність і висока вартість інструментальних програмних засобів для створення цих програмних засобів навчального призначення, а також необхідність використання додаткового (дорогого) апаратного забезпечення [1]. На практиці викладачі мають вирішити проблему, коли виникає суттєва суперечність і протиріччя між сукупністю професійних компетенцій майбутніх фахівців, закріпленою в нормативних документах, та недостатньою інноваційністю організації освітнього процесу у ЗВО, який продовжує функціонувати на базі традиційних засад щодо реалізації змісту та ресурсного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на загальну повільність ринкових перетворень в українській економіці, галузь інформаційних телекомунікаційних технологій є винятком, що розвивається значно динамічніше, особливо протягом крайніх 10 років. Ця динаміка, зокрема, проявляється в прискореному створенні інфраструктури зв'язку (систем передачі даних, комунікації) та формуванню ринку комунікаційних послуг, темпи розвитку яких є порівняними і конкурентними з показниками розвинених держав. Парадоксально, що такий технологічний прогрес відбувається на тлі монополізованого медіа-простору та слабого суспільного впливу на механізми формування суспільної думки.

Як інструмент суспільних перетворень, інфокомунікаційні технології (ІКТ) здатні до радикального переформатування різних сфер, включно з освітньою. Незважаючи на це, їх соціальний вплив ще не досяг повномасштабної реалізації, а ймовірні форми прояву не повністю виявлені. Враховуючи прискорене поширення ІКТ та масштаб суспільних змін, критично важливим стає аналіз суперечливих наслідків та трансформацій соціальних взаємин (під час навчання) на мікрорівні. [2, с. 3]

Прогресивна модель освіти базується на триаді «студент – технологія – викладач», де останній виконує роль методолога та технолога, а здобувач стає активним суб'єктом навчального процесу. Ця модель суттєво відрізняється від традиційної схеми «студент – викладач – підручник».

Зростає увага до таких дидактичних засобів як мультимедійні навчальні презентації, котрі є видом мультимедійних технологій і використовуються з метою ефективної організації процесу навчання. Предметом дослідження стали окремі питання щодо особливостей їх проектування і методів використання в навчальному процесі. Так, Мірошниченко В.М. пропонує класифікувати презентації за ступенем їх «оживлення» різними ефектами (наприклад: офіційна презентація, «Плакати», Інтерактивний семінар та Електронний роздатковий матеріал, як Wordwall) та за ознаками (за кількістю медіа засобів та за призначенням) [3, с. 210–213]; Мельничук В.О. вважає, що «медіаосвіта функціонує як система, що стала невід'ємною частиною, з одного боку, загальноосвітньої підготовки молоді, з другого – масових інформаційних процесів» [4].

Дослідниками неодноразово розглядалися різні аспекти проблеми впровадження в навчальний процес мультимедійних технологій у процесі навчання іноземних мов. Комп'ютеризація навчального процесу спонукає до перегляду традиційних форм і методів викладання іноземної мови, виникнення нових форм проведення практичних занять у ДДАЕУ. Використання інформаційних технологій у навчанні іноземних мов на різних етапах знаходиться в центрі уваги багатьох вчених (Є.С. Полат, Р.К. Потапова, П.І. Сердюков, Л.І. Скалій та ін.).

Але, як правило, ресурси комп'ютерних програм та Інтернет досліджуються лише для їх застосування в процесі формування комунікативної компетенції здобувачів, які вивчають іноземні мови. [2].

«Як суспільний мегатренд, цифрова трансформація передбачає фундаментальну модернізацію всіх без винятку соціально-економічних структур, що детермінована посиленою інфільтрацією інформаційно-комунікаційних технологій у практики суспільної діяльності. Ці та інші процеси потребують осмислення і концептуалізації, термінологічно-поняттєвої визначеності та узгодженості, а також супроводжуються модернізацією ключових понять і термінів» [3, с. 4]. Загальновідомо, що ефективність навчання збільшується у разі використання наочних ілюстрацій, а мультимедійні засоби об'єднують відео-, аудіо-матеріали, ілюстрації, таблиці тощо на одному носії [4].

Одним із найважливіших компонентів інформаційної культури є здатність людини, що володіє необхідним інструментарієм, передбачати наслідки власних дій, уміння підкоряти свої

інтереси тим нормам поведження, яких необхідно дотримуватися в інтересах суспільства, свідоме прийняття всіх тих обмежень і заборон, які будуть вироблятися «колективним інтелектом» [5].

Дане дослідження не вичерпує всієї проблематики використання мультимедійних технологій на практичних заняттях з англійської мови в ДДАЕУ. Актуальним пріоритетом, зокрема, є аналіз недосліджених педагогічних умов ефективної імплементації комп'ютерних технологій у навчальний процес.

Мета статті. Проаналізувати та вивчити мультимедійні засоби навчання англійської мови на практичних заняттях в ДДАЕУ та застосування інтерактивних технологій здобувачами освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний освітній процес як в Україні, так і в глобальному вимірі характеризується значною різноманітністю форм навчальної діяльності, що відрізняються місцем організації, специфікою взаємодії між здобувачами освіти та викладачем, кількістю учасників, регулярністю проведення та іншими параметрами. Проте ключовою організаційною формою навчально-виховного процесу у закладах вищої освіти традиційно було й продовжує залишатися практичне заняття. Застосування електронних засобів навчання стимулює формування у студентів стійких навичок до самостійної роботи, наприклад, завдяки інтерактивним тренувальним вправам, уточненню значення незнайомих слів в електронному словнику, роботою з автентичними аудіо- та відео файлами, або пошуку й відбору необхідної інформації.

Активна інтеграція нових інформаційних технологій таких, як Інтернет, аудіо- та відео засоби, мультимедійні навчальні програми – істотно модернізує процес вивчення іноземних мов. Це технологічно оновлене навчальне середовище створює передумови для розвитку креативних здібностей здобувачів освіти, підвищує їх мотивацію та допитливість, а також може спрямувати інтерес до наукових досліджень. Комп'ютер слід розглядати виключно як допоміжний інструмент, аналогічний до інших технічних засобів навчання. Важливо враховувати, що він має низку переваг і забезпечує широкі можливості для оцінювання рівня володіння іноземною мовою чи окремою темою за участю викладача, що дає змогу значно скоротити час перевірки результатів (усіх чотирьох видів активностей). Раніше практичне заняття вважалося мультимедійним, якщо воно передбачало поєднання пояснення

викладача з аудіоматеріалами, відеофільмами, слайдами та іншими технічними навчальними засобами. Сучасна інтерпретація мультимедійного заняття базується на інтеграції цифрових інструментів (мультимедійних підручників, веб-камер, проекторів, комп'ютерів) у навчальний процес. При цьому презентації, розроблені викладачем, слугують ефективним інструментом дидактичної компресії та логічного упорядкування навчального контенту; у навчальному матеріалі відсутні зайві елементи: кожен компонент спрямований на досягнення цілей і завдань конкретного заняття, що вигідно відрізняє такі розробки від стандартних презентацій. Сучасні медіа посідають домінуюче місце в житті молоді, витісняючи традиційні способи пізнання навколишнього світу. Вони формують своєрідний простір існування – віртуальну реальність, у якій можуть одночасно створюватися або руйнуватися як позитивні, так і негативні явища. На сучасному етапі Інтернет виступає надзвичайно потужним каналом інформаційного впливу, що визначає систему цінностей і світогляд молодого покоління. У зв'язку з цим, підвищення інформаційної культури академічної спільноти визначається як одна з центральних цілей вищої освіти в сучасних умовах [6. с. 135–136].

Зараз до найдоступніших електронних засобів навчання можна віднести тренувальні й тестові завдання, інтерактивні вправи до навчально-методичних комплексів, електронні словники. Значні можливості надають інтернет-ресурси, які містять різноманітні джерела інформації: текстові, аудіо- і відеоматеріали, інтерактивні вправи на освітніх сайтах і у вигляді електронних робочих зошитів (e-workbooks). Такі інтернет-технології, як електронна пошта, відеоконференції, соціальні мережі, форуми, вікі, блоги, – розширюють діапазон завдань, які пропонуються студентам для розвитку їх лінгвістичних компетенцій та отримання необхідних фахових soft skills. Можливості текстових редакторів, програм для створення презентацій у цифровому форматі широко використовуються на практичних заняттях. Деякі електронні засоби навчання є менш доступними через певні причини, зокрема матеріальні, інтелектуальні, технічні. На жаль, інтерактивні дошки, програми для створення динамічного освітнього інтернет-середовища (зокрема Moodle), а також електронні та медіапідручники досі не отримали широкого практичного застосування.

Мультимедійні технології навчання визначаються як дидактично обґрунтована система

технічних та програмних засобів, що реалізує принцип полі представлення інформації через одночасне використання текстових, графічних, аудіо- та відеоформатів (наприклад: ZOOM) [7, с. 76–81;12].

Для підвищення мотивації й зацікавленості викладач може спілкуватись зі студентами в чаті, пропонувати теми для обговорення у форумі, мікроблозі або соціальній мережі. І хоча не всі здобувачі беруть участь у таких публічних обговореннях, проте це чудовий стимул налаштувати їх на самостійну творчу та практичну діяльність. Відомо, що один із найважливіших чинників успішної мовної освіти є автономія або автономність здобувача, тобто здатність ухвалювати власні і відповідальні рішення в процесі навчання, уміння без сторонньої допомоги раціонально здійснювати й організувати свою пізнавальну діяльність як у конкретній ситуації під час мовної освіти, так і в контексті організації її безперервної форми.

Слід зазначити, що сучасні мультимедійні технології завдяки аудіо-, візуальним та анімаційним компонентам істотно підвищують мотивацію студентів до швидкого й результативного опанування іноземної мови. Традиційні підходи до навчання значно ускладнюють досягнення поставлених цілей, оскільки обмежують можливості здобувачів освіти щодо розуміння мовної структури, змісту та функціональних особливостей мови. У результаті такої моделі навчання студенти переважно залишаються пасивними реципієнтами знань. Таким чином, сучасні мультимедійні технології виступають потужним каталізатором інтеграції освітньої та навчальної діяльності. Вони генерують нові стимули, що безпосередньо сприяють розвитку практичних компетенцій, необхідних для успішної професійної реалізації. [8. с. 78–84]

Сукупність аудіовізуальних засобів у поєднанні з інтерактивним програмним забезпеченням комплексно впливає на емоційно-чуттєву та когнітивну сфери здобувачів освіти, що сприяє підвищенню ефективності засвоєння мовного матеріалу.

На практичних заняттях з англійської мови використання комп'ютерних технологій дозволяє ефективно розв'язувати широкий спектр дидактичних завдань, зокрема:

- формування навичок і вмінь читання на основі матеріалів інтернет-ресурсів;
- удосконалення умінь аудіювання шляхом роботи з автентичними аудіотекстами;

- розвиток навичок письма та розширення активного й пасивного словникового запасу за рахунок сучасної іншомовної лексики, що відображає культурний розвиток народу, а також соціальні та політичні особливості суспільства;

- збагачення культурологічних знань здобувачів, які охоплюють мовленнєвий етикет, специфіку комунікативної поведінки представників різних культур;

- удосконалення граматичних навичок шляхом виконання онлайн-тестових завдань (у системі MOODLE, чи Wordwall);

- формування стійкої мотивації до пізнавальної діяльності під час навчального процесу; кроскультурна компетентність;

- розвиток навичок глобального мислення та застосування у виробничих ситуаціях;

- формування потреби у використанні англійської мови в реальних комунікативних ситуаціях (фахова комунікація).

Для реалізації зазначених завдань у педагогічній практиці застосовуються такі програмні засоби, як Microsoft Word, Microsoft PowerPoint, Mozilla Firefox, Windows Media Player та засоби з елементами штучного інтелекту (ШІ) (GPT, Genially, Grammarly, Consensus, Phind).

Інтернет виступає як унікальний засіб комунікації, що надає можливості взаємодії як через електронну пошту, так і в режимі реального часу (online). В контексті викладання іноземних мов ключовою метою навчального процесу є формування комунікативної компетентності, тобто здатності практично і ефективно використовувати мову у реальних комунікативних ситуаціях. Використання Інтернету сприяє розвитку мовної практики здобувачів освіти шляхом взаємодії з носіями мови, участі в телекомунікаційних проєктах, різноманітних конкурсах та олімпіадах, а також у текстових і голосових чатах, що підвищує мотивацію та ефективність навчального процесу; публікації наукових та творчих робіт здобувачів на освітніх сайтах тощо. При цьому відбувається цікавий повноцінний діалог або навіть полілог. Це створює унікальну автентичну ситуацію діалогічного мовлення. Використання мережевих технологій та телекомунікацій надає доступ студентам до значного обсягу інформаційних ресурсів, тобто є джерелом додаткової інформації. Адже Інтернет – це величезна довідково-інформаційна система, яка може бути використана для вивчення мови і набуття ними нових та корисних в майбутній професійній діяльності soft skills. Матеріали, доступні в Інтернеті,

можуть бути адаптовані та використані у рамках традиційних практичних занять. Водночас навіть за такої форми інтеграції цифрових ресурсів процес вивчення іноземної мови зазнає суттєвих трансформацій, оскільки учасники навчання отримують доступ до актуальної та автентичної інформації. Найбільш повне і педагогічно ефективно розкриття потенціалу Інтернету спостерігається при його безпосередньому застосуванні під час аудиторних занять, що забезпечує інтерактивність, оперативний зворотний зв'язок та стимулює розвиток комунікативної компетентності здобувачів освіти. Ідеальними умовами для цього є спеціалізовані комп'ютерні аудиторії з підключенням до мережі Інтернет.

Сайти, які є корисними для викладача іноземної мови і які можуть бути використані на практичному занятті, можна розділити на інформаційні, власне навчальні та вузькоспеціалізовані (табл. 1).

Наурук І. М., Коноваленко Т. В. та Акулова Н. Ю. з'ясували, що не можна працювати з та в колективі не звертаючи увагу на психологічний аспект. У своєму дослідженні вони розкрили суть психологічних аспектів навчання медіа грамотності [9].

У наукових дослідженнях зазначається, що ефективними формами реалізації самоосвітньої діяльності здобувачів аграрних ЗВО є медіаосвіта, яка посідає важливе місце в структурі загальнофахових компетентностей та розглядається як інтегральна характеристика професійної діяльності майбутніх фахівців-аграріїв. Водночас медіакомпетентність визначається як результат сформованої медіаграмотності, що забезпечує ефективне використання медіаресурсів у професійній діяльності [9; 11].

Коляденко В.А. вважає, що «комунікативне середовище (яке децентроване, не залежить від колишніх визначень, ідеології, релігії, культури, національності, і зумовлює реальне поведіння людини) є актуальним. Інформаційне середовище з'являється як нова форма культури, у якій

комунікація стає своєрідним способом існування людей» [13]. Одним із найбільш значущих показників трансформації способу життя в другій половині XXI століття є динамічний розвиток і системне використання нових інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах суспільного життя та професійної діяльності. Зазначені процеси зумовлюють підвищення рівня виробництва й споживання суспільством інформаційних продуктів і послуг, а також спричиняють суттєві зміни у ставленні до інформаційних ресурсів як стратегічного чинника соціального розвитку. Водночас спостерігається розширення можливостей отримання, опрацювання та практичного застосування інформації, що створює передумови для посилення людського потенціалу та забезпечує його розвиток у різних напрямках.

Висновки. Інформатизація навчального процесу має базуватися на створенні та системному впровадженні комп'ютерно орієнтованих методичних систем навчання, що здійснюється на засадах поступової та безконфліктної інтеграції. Такий підхід передбачає уникнення радикальних перебудов і реформ, поступове інтегрування інформаційно-комунікаційних технологій у вже функціонуючі дидактичні системи та гармонійне поєднання традиційних і комп'ютерно орієнтованих технологій навчання. Водночас важливо не заперечувати й не відкидати досягнення педагогічної науки минулого, а спрямовувати зусилля на їхнє удосконалення та посилення, зокрема за рахунок використання сучасних здобутків у сфері комп'ютерної техніки, програмного забезпечення та засобів комунікації. Інтеграція комп'ютера, мультимедіа та інтерактивних технологій навчання іноземних мов на практичних заняттях в ДДАЕУ зумовлює фундаментальну зміну змісту педагогічної практики: акцент зміщується від трансляції знань до організації самостійної пізнавальної діяльності здобувачів. Дидактичний потенціал інформаційних технологій навчання реалізується повною мірою лише за умови збереження провідної ролі викладача, тоді як

Таблиця 1

Сайти, які можуть бути використані на практичному занятті

Інформаційні	Навчальні	Вузькоспеціалізовані
використовують для добору цікавих текстових документів, творчих завдань (написання анотацій до текстів) (Test-English)	містять різні види робіт (граматичні та лексичні), вони розроблені з урахуванням рівня знань здобувачів (British Council Learn English)	призначені для навчання чотирьох видів мовленнєвої діяльності (читання, письма, говоріння та аудіювання), вивчення граматики, лексики тощо (Grade)

комп'ютер та програмне забезпечення виступають не лише інструментом, але й повноцінним третім компонентом педагогічної взаємодії.

Практика викладання англійської мови засвідчує, що на сучасному етапі розвитку методики навчання іноземних мов особливої важливості набуває використання мультимедійних технологій, які інтегрують текстові матеріали, графічні елементи, відеоконтент, звукові ефекти та анімацію.

Всесвітня мережа Інтернет виступає як невід'ємний компонент сучасного процесу вивчення іноземних мов, забезпечуючи можливість автентичної комунікації з носіями мови. Використання Інтернету дозволяє здобувачам освіти опрацьовувати актуальні теми як повсякденного,

так і професійного характеру, сприяючи розвитку комунікативної компетентності та формуванню практичних навичок міжкультурної взаємодії.

Використання електронних засобів у процесі мовної освіти передбачає особистісно-орієнтований підхід, індивідуалізацію навчального процесу. Правильна організація пізнавальної діяльності сприяє появі нових потреб у здійсненні пошуку інформації, подальшому розвитку мовних умінь і навичок, розширенні фонових знань. Досягнуті позитивні результати сприятимуть формуванню у студентів мотивації та інтересу до самоосвіти, самостійного пошуку нових знань, тобто до самостійної науково-пізнавальної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Тихонова Т. В. Нові інформаційні технології у школі і вузі / Т. В. Тихонова. *Освітні технології у школі та вузі*. Матеріали всеукраїнської наук. конфер. Миколаїв, 1999. С. 163–166.
2. Указ Президента України № 926/2010 «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні». URL: <http://www.president.gov.ua/documents/12323.html>.
3. Мірошниченко В. М. Застосування мультимедійних технологій у навчанні студентів мовних спеціальностей. Том 3 № 78: Збірник наукових праць «Педагогічні науки». 2017, С. 210–213.
4. Медіаосвіта та медіаграмотність: навч.-метод. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини; уклад. В. О. Мельничук. Умань: Візаві, 2023. 123 с.
5. Мультимедійні технології та засоби навчання: навчальний посібник / А. М. Гуржій, Р. С. Гуревич, Л. Л. Коношевський, О. Л. Коношевський; за ред. академіка НАПН України Гуржія А. М. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2017. 556 с. URL: <https://duikt.edu.ua/ua/lib/1/category/739/view/1925>.
6. Балабанова Е. Е., Вакарев Е. С. Використання соціальних мереж у професійній діяльності викладача ВНЗ. *Наукові записки. Серія: Педагогіка*. Вип. 3. 2013, С. 135–136.
7. Нісімчук А. С. Сучасні педагогічні технології: навч. посібн. / за заг. ред. А. С. Нісімчук. Київ, 2000. 368 с.
8. Erben T. *Teaching English Language Learners Through Technology* Castaneda. New York, 2009, 220 p.
9. Наумук І. М., Коноваленко Т. В., Акулова Н. Ю. Екологія інфомедійного простору: навчально-методичний посібник. Мелітополь: ММД, 2021. 84 с. URL: <https://filter.mkp.gov.ua/wp-content/uploads/2021/08/posibnyk.pdf>.
10. Кремень В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті і формування інформаційного суспільства. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. № 6. 2006, С. 4.
11. Marc Prensky. *Digital Natives, Digital Immigrants – On the Horizon* (MCB University Press, Vol. 9. No. 5, October 2001).
12. Беляк О. М. Діяльнісний підхід до розвитку комунікативних якостей мовлення. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського*, 11–12. 2011. С. 76–81.
13. Коляденко В. А. Інфокомунікаційні технології як чинник політичної модернізації / В. А. Коляденко: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / В. А. Коляденко. Одеса, 2002.

Чорнобай В. Г.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY)

Дата першого надходження статті до видання: 05.12.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 06.01.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.02.2026

